

[Transcript] Forklart / USA i pengetrøbbel: Blir det ny finanskrise?

Statene i USA har tatt opp mye lån, vannvitte mye lån, statskassen er rett og slett i færd med å gå ton.

Nå har statsjellen ført lett politisk drama i den amerikanske kongressen.

Løser ikke president Biden denne floken inn kort tid, får ikke ansatte lånen og pensionister får ikke pensjon.

Hvordan har vunnet USA i denne gjellsgjøremå?

Du hører på forklart, jeg heter Sunne Søholl og i dag er det tirsdag 23. mai.

USA-sjel er stor, statsjellen er på 31.400 milliarder dollar.

Det sier kanskje ikke så mye for alle lytterne, men det vil altså si rundt 1 million kroner per amerikaner.

Øystein kløvst og langberg er Aftenpostens korrespondent i USA.

USA-sjel er til å bli svimmel av. De hadde trengt noe som 22 norske oljefond for å betale ned alle gjelden sin.

Men det er også viktig å huske på at USA er et stort land som tåler å ha ganske mye gjel.

Det er en militær supermakt, det er en økonomisk supermakt.

Og de har en valutte, altså dollaren, men helt unik posisjon internasjonalt.

Det er på en måte også verdensvalutte i tillegg til USAs valutte.

Og det som er enda å være, er at når man ser inn i fremtiden, så skal den øke enda mer fra dagens nivåer.

Og det bekymrer ganske mange, både politikere og økonomer, og gjør at flere og flere nå roper varske.

Og nå har det brutt ut en bitter konflikt om dette i USA, og stridens kjerne, det er det såklart det gjelstake.

Gjelstake er en grense for hvor mye gjel USA kan ha, og den grensen er det politikerne som har satt.

Det er helt vanlig at landet låner penger, og det er for å dekke offentlige utgifter som utdanning, helsevesen og forsvar.

Norge har lite gjel på grunn av olifannet, men mange land som Italia, Japan og Frankrike, for eksempel, har høy gjel.

Og USA har aldri hatt så høy gjel som nå.

Første juni kan statskassen gå tom, og det er det flere grunner til.

Helt grunnleggende er problemet at de bruker betydelig mer penger enn det de henter inn i skatter og avgifter.

Det går med et budgetunderskudd, og for å finansiere det, må man ta opp mer og mer lån.

Men skal man trekke fram enkelt hendelser og grunner, så kan man peke på økonomiske kriser.

Gjelen økte kraftig etter finanskrisen i 2008-2009.

Da brukte staten store beløp på å holde hjulen i gang, når panikken brettes seg rundt om i verden.

Og den har økt både under republikanske og demokratiske presidenter, ticket oppover denne hjulen.

Trump, Donald Trump, for eksempel, gjennomførte store skatteutt, som delvis var finansiert må ta opp mer gjel.

Men det som har betydd allerallermest i siste årene var for at vi enta opp i den situasjonen vi er i nå, det er koronapandemien.

USA, vi tok store, store redningspakker, de sendte ut sjekker til alle amerikaner som skulle ha nok penger gjennom pandemien.

Akkurat som vi så i Norge også, var det hjelpetiltak for å få folk gjennom der.

[Transcript] Forklart / USA i pengetrøbbel: Blir det ny finanskrise?

Og det er selvfølgelig kostet penger og ført i stor gjel.

Men også før pandemien, hadde USA heie kostene der?

Det som er spesielt for USA er at de har store militære og en god del krigere i utlandet, som de har måttet finansiere og som har kostet store, store beløp.

For etter at terrorister styr til fly i energiskrapret og inn i det amerikanske forsvarstepartemange i 2001,

er klært det George Dobbltve Busch, krig mot terror.

Både krigen i Irak og i Afghanistan sendte USA's militære utgifter til himmels.

USA skyller penger til nesten alle, får vi si.

De skyller penger til private personer, private investorer, de skyller penger til land, offentlige pensjonsfondet, Apolishan, de skyller antagelig penger til oss som sitter her nå, gjennom våre private pensjonsordninger, og ikke minst gjennom oljefondet.

Oljefondet investerer stort i såkalt statsobligasjoner, som altså er at de låner ut penger til andre land.

USA er ikke det største landet der, så oljefondet har investert rundt tusen milliarder kroner i amerikansk statsse.

Men hvis man ser på andre landet, så er det sånn at Kina og Japan er de to store landene, fruten for USA som har investert mest, eller kjøpt mest amerikansk statsse.

Og denne gjelden har altså bare vokset større og større de siste 20 årne.

Demokratne mener løsningen er å heve gjelstake.

Men nå har republikanerne satt seg på bakbeidene.

Etter 13 år som pilot, hoppet Kristine Lørang bokstavig tallet inne.

Fulgte grøndedrømmen og startet bastuppedriften Kuk Oslo, og i dag kan hun skilte med 9 bastur og 32 ansatte.

Reinskap er ikke det jeg er best på, så for meg er det opplagt at vi skal hjelpe her.

Vi har en regnskapsfører som forstår vår bransje, og de hjelper oss å ta i bruk automatiseringen, og alle de smarte løsningene som finnes i regnskapsprogrammet TripleTex.

Vi har brukt TripleTex sin oppstart, og kan genuint anbefale det til andre.

Nå kan du prøve det veldig fleksible regnskapsprogrammet TripleTex gratis i 14 dager på TripleTex enn å gratis.

Ussas enorm hjel er et tilbakevenne tema.

Man jakter alltid på en syndebok, en grunn til at hjelen har blitt så stor,

og det er jo sånne partien også i veldig stor grad skyld på hverandre for å forklare hva som har skjedd her.

Men det er også sånn at partiene har en tendens til å være alle mest opptatt av dette enorm hjelperget,

når de selv ikke sitter med presidenten og har makten.

Når de er i opposisjon, er det prinsist veldig opptatt av økonomisk ansvarlighet, og sånn.

Dette er noe vi også kjenner bittet litt igjen fra herhjemme.

Nå er det sånn at demokratene har presidenten, og da snakker Republikanene veldig høyt om behovet for å kutte i offentlige utgifter,

slanke velferdsordning og den type ting for å få ned budgetunnskuddet og hjelen.

Og de har også vist at det er villet å presse Biden veldig, veldig hart for å få gjennom det de ønsker.

Demokratene får kjeft for å sløse,

[Transcript] Forklart / USA i pengetrøbbel: Blir det ny finanskrise?

og Republikanene får kjeft for å ikke kreve nokskatt.

Og mens de krangler, så tikke klokka.

Snart har de ikke flere dollar å bruke.

Og hvis takk ikke heves, så vil man rettersjett enda opp i en situasjon hvor USA, staten i USA, kan betale regningene sine, det er de skyllefolk som lønninger til offentlige ansatte, som pensjoner til pensionister, eller renter på lånene sine til alle som har lånt dem penger.

Og problemet er at makten i årsjenten nå er splittet mellom demokrater og Republikanere.

Demokratene av presidenten, mens Republikanene har flertal i representantenes hus,

og det er dette kammeriet, altså representantenes hus, som må veta å heve gjelstake.

Så uten at den så at vi har takk derfra, så kan USA ta opp mere lån.

Og denne situasjon bruker Republikanene som et pressmiddel for å få Biden til å føre en politik som de liker bedre.

Og de har en rekke krav til presidenten som at de skal kutte i offentlige utgifter,

de vil at de skal stille strengere krav til den som motar velferdsytelser,

at de skal jobbe mer ved siden av den type ting.

Vi må finne en måte at vi kan kveve spennende,

kveve dødlimen, og spente økonomi.

Men Biden har sagt at han vil ikke la seg presse.

Han mener Republikanene er pente nødt å bare heve gjelstake, uten å få noe gjennfor det.

Og det er sånn de vil gjøre noe virkelig med USA-storiell,

så må de gjøre det på en annen tidspunkt, når de skal veta budgetter og den type ting.

Ikke en sånn spennende situasjon som nå.

Han vil om andre å ikke forhandle med en pistol mot hovedet.

Hvilke løsninger er det som finnes?

Biden har sagt at han ikke vil forhandle om gjelstake,

men det han i praktis nå gjør er nettopp å forhandle om gjelstake,

så det er forhandlinger i årsjenten.

Og de forhandler også om et kompromiss der Biden gi Republikanene noen politiske seire mot at de hever gjelstake og får USA som bort fra dette stupet de står på kanten av.

Det er mange presidenter som får høre det.

George W. Bush forskyld for å bruke penger på dyr kriger.

Donald Trump forskyld for pandemipakkene.

Barack Obama forskyld for høyre lån med helsereformen ObamaCare i 2010.

Og Joe Biden forskyldte for dyr klimatsatsning.

For å finne løsning så må de jo forhandle slik de også faktisk nå har gjort de siste ukene.

Biden må samsynligvis svelge noen kameler og gå med på en liten dose konservativ økonomisk politikk.

Mens Republikanene på sin side må innså at de ikke får de dramatiske kuttene i velfærdsordninger som de drømmer om, men at de må heve gjelstake likevel for å få USA ut av denne kritiske situasjonen.

Hva vil skjje hvis de ikke blir ned?

Ingen vet helt sikkert, fordi det har aldri skjedd før,

men de fleste økonomer er ene om at det vil kunne få store, negative følger.

Hvis ikke USA betaler egningene sine, så er det ventet at arbeidsledigheten vil øke kraftig.

[Transcript] Forklart / USA i pengetrøbbel: Blir det ny finanskriser?

Mange amerikanere risikerer å ikke få betalt lønn, pensjon eller tryggt, for de staten ikke har penger til å betale dem.

Men samtidig som amerikanere går en usikker tid i møte, bør også vi og resten av verden være bekymret.

USA regnes jo som den viktigste økonomien i verden, både fordi landet er stort i seg selv, liksom over 300 millioner for brukere, men også fordi det er en så sentral spiller i finansmarkedene. Så det er viktig å huske på at USAs statsjel egentlig er regnet som den tryggeste i verden. Når det er uro i verden, så flytter folk pengene sine til amerikansk statsjel, fordi de vet at de får tilbake usikker tider.

Så hvis dette rockes ved, sånn verden er bygget opp nå, så kan vi vente å se finansiell uro og kraftig børsfall over hele verden, ikke bare i USA, og noen frykter at det kan starte en finanskrisje, slik hvis dere står tilbake i 2008-2009.

Kan USA gå konkurs?

Ja, altså, når et land ikke betaler regningene sine, så kan man jo si at de går konkurs. Tillepresident Donald Trump sa jo nylig at han ikke tror det er så farlig om USA i en periode ikke betaler regningene sine, altså at de går konk.

Det tekniske begrepet er at USA vil misleihålle sine forpliktelser eller misleihålle gjelden sin. Og hvem som vil lide mest i en samme situasjon, det gjennstår litt å se.

For trolig må da finansdepartementet prioritere hvem de skal betale penger til, for det er ikke sant at de ikke har noen penger, de har bare ikke nok til å betale alle forpliktelsene sine.

Så da må de finne ut om det, for eksempel, er pensionister som fortjener å få pensjoner sine, om det er offentlig ansatte som fortjener å få lønne sine, eller om det er folk som har lån penger til USA som fortjener å få rent utbetalinger på lånene sine. Så er det jo ikke helt uvanlig at land ender i store økonomiske kriser.

Noen husker sikkert både Island og Hellas under levet kvalit æur og krisen i 2008, som jo gikk konkurs eller var på konkursensrand i hvert fall.

Men det som er oppsiktsvekkende med USA er at denne krisen på mange måter er selvforsilt mye mer enn de krisene var,

så det skyldes ikke at folk ikke vil låne USA penger, det skyldes at politikerne i Washington ikke kan bli enige i første omgang om å heve dette hjelstake.

Men uansett hva som er årsaken til krisen, så vil noe kunne få store og varige konsekvenser for USA. Det er mange av USAs konkurrenter å finne som gjerne vil se at dollaren skal mistes i en internasjonale posisjon,

at landene skal bli svekket, ikke sant, jeg tenker på Rusland, Iran, Kina for eksempel.

Og nettopp derfor så tror de fleste nok at politikerne i årsinken til slutt vil bli enige om å heve hjelstake nok en gang.

Rett og slett fordi alternativt å gjøre det er så bekmert for USA.

Du har hørt en poddekast fra Aftenposten. Det var USA-korrespondent Øystein Kløvstad Langeberg som forklarte situasjonen rundt hjelstake som USA nå stangere.

Denne episoden er laget av produsent Philip A. Johannesborg og meg Cindy Søøholl. Resten av forklart er Olaf Eggesvik, Jenny Fjøland og Anders Weberg.

[Transcript] Forklart / USA i pengetrøbbel: Blir det ny finanskrise?

Du har hørt lyd fra nyhetsberået AP, CNN, CNBC og PBS.

Og har du lyst til å følge amerikansk politikk enda tettere, så anbefaler jeg poddekasten Aftenposten USA.

Og den finner du i appen poddmi eller på ap.no.